

İnönü İlitam öğrencilerinin İslam Hukuku 2 ders notları özeti

İSLAM HUKUKU SADELEŞTİRME

MUÂMELAT:

- İcap ve kabulün inşai cümlelerle olması şarttır. Hanefiler; emir sığıyla icap ve kabul olmaz(3 mezhep olur)
- İcap ve kabulde lafza değil manaya itibar edilir.
- Teati: Şafiiler sadece basit eşya alım satımında, İbni teymiye tüm akitlerde, 3 mezhep nikah hariç caizdir.
- Bey' akdinin şarta ta'liki ve zamana izafesi sahih değildir.(yarın babam gelirse sana sattım gibi.)
- Rücu Muhayyerliği: mucip icapta bulunduktan sonra daha karşı taraf kabulde bulunmadan icabından dönebilir.
- Meclis Muhayyerliği: Hanefi-maliki yoktur. Şafii ve Hanbelilerde yoktur. Şafii-hanbeli ve Ebu Yusuf'a göre icap ve kabulden sonra vardır.
- Şer'an temiz olmayan şeyler 3 mezhebe göre satılamaz. Hanefiler: müntefaun bih ise caizdir.
- Akar, para vb yok olması mümkün olmayanlar teslim alınmadan başkasına satılabilir.(Hanefilerden bazı efradı mütalaha olanlar da satılabilir. İbn teymiye ve İbn Kayyim; her cins eşya yokken satılabilir.)
- Akit yapıldıktan sonra teslim tesellüm yapılmadan mebi'de fazlalık olursa müşterinindir.(inek doğurması vb.)
- Teslimden önce mebi' bayiin veya mebiin kendi fiili yahut semavi bir afetle telef olursa, akit münfesihtir olur. Aksine şart olsa da geçersizdir. Ancak yabancı bir kişinin fiiliyle telef olmuşsa, müşteri muhayyerdir.
- İkale: cayma demektir ve cumhura göre fesihken, İbn Hazm ve Ebu Yusuf'a göre yeni bir akit, Ebu Hanife taraflar için fesh 3 şahıslar için yeni bir akittir(şefi, vâhib vs...). Mecelle: fesihidir.
- Semen ve Trampada bedellerden birisinin helak olması, hayvanın semizlenmesi ve arabanın geliri vb. ikaleye engel değildir. Kumaşı boyamak, hayvanın doğurması, gibi ziyadeler ikaleye engeldir.
- Ca'li şartlar: tüm mezheplerce kabul edilmiş olup dardan geniş doğru; zahiriler- Hanefi-Şafii-maliki/Hanbeli- İbni teymye/İbn Şübrüme şeklinde sıralanabilir.
- Hanefiler: parayı alana kadar malı teslim etmemek, rehin almak, veresiye ve muhayyerlik gibi şartlar ile örfe uygun her türlü şart koşmak caizdir. Taraflara ve mahalle özel faydası olan tüm şartlar da fasittir akdi de ifsad eder. Taraflardan hiçbirine faydası olmayan şartlar da fasit olup akde zarar vermez.(Şafiiler de buna yakındır.)

- Şafiiler: azat edilmesi şartıyla köle satışını caiz görerek Hanefilerden az daha ca'li şartları geniş tutmuşlardır.
- Malikiler: taraflardan birinin hakkına mani olup da hayır yapma niyeti olmayan şartlar fasid olup akdi de batıl kılar. Hayır yapma niyeti olan ve taraflardan birinin kendi menfaatına olup da diğer tarafa zararı olmayan
- Şartlar da sahihtir.
- Hanbeliler: Nassın yasakladığı şartlar ve akit içerisinde birden fazla şart koşuluması akdi batıl kılar.
- Şart muhayyerliği: Hanefi, Şafii zufer müddeti 3 gündür. İmameyn/Hanbeliler taraflara göre, malikiler eşyaya göre.
- Şart muhayyerliğinde süre bitmeden mal telef olursa tazmini: hanbelier alıcıya ait, malikiler satıcıya, Hanefi ve Şafiiler; muhayyer satıcı ise satıcıya alıcı ise alıcıya aittir.
- Şart muhayyerliği feshi kâbil olan, tek taraftan da olsa lâzım, mahalde kabzı gerektirmeyen, akitlerde olabilir.
- Görme muhayyerliği: feshi kabil, mahallin tavsifle belli olacak şeylerden olması ve akit esnasında veya önceden görülmediği akitlerde olabilir.
- Şafii: malın satılması için görülmesi şarttır. (bazı Şafiiler; ancak selem lafzı ile görmeden mübadele yapılabilir.)
- Görme muhayyerliğinde akit yapıldığı andan müşteri mala satıcı semene bağlayıcı olmamakla birlikte malik olur.
- Ayıp muhayyerliği: Ayıbın malda normal sayılmayan ve kıymetini düşüren olması, kadim olması, muhayyer olanın bilmemesi ve fesihden önce ayıbın kalkmamış olması gerekir.
- Ayıp muhayyerliğinde muhayyer olan dilerse fesheder dilerse olduğu gibi kabul eder. Semenden indirim isteyemez. (Hanbeliler isteyebilir) ancak mahalde kendisinin yanında bir ayıp daha ortaya çıksa indirim isteyebilir.
- Şafii-hanbeliler: mebi' ayıplı çıksa bile akit geçerlidir şartı koşulmuşsa şart geçersizdir. Muhayyerlik hakkı bakidir.
- Tayin Muhayyerliği: Şafiiler, Hanbeliler, züfer: mahal meçhul olduğu için caiz değildir. Ebu Hanife, İmameyn ve akit lazımsa malik caizdir görüşündeler.
- Tayin muhayyerliği fiyatları farklı, tayin süresi belli en fazla 3 farklı eşya arasında olacaktır. (varise intikal eder)
- Tayin muhayyerliğinde kabzdan sonra müşterinin elinde mallardan biri helak olursa o, akdin mahalli olur. İki helak olursa ikisinin semeninin yarısını öder. Satıcının yanında helak olursa kalanlar arasında

muhayyer olur.

- Vasıf muhayyerliğinin semende hissesi yoktur. Müşteri akdi kabul etmek veya geri iptal etmekle muhayyerdir.
- Ğalat,(olmayanı var gibi göstermek): malın cinsinde olursa akit batıl, vasfında olursa muhayyerlik hakkı doğar.
- Tedlis(bir ayıbı gizlemek): Hanefiler; alıcının fesih hakkı yoktur, tazmin ettirir. 3 mezhep; fesih hakkı vardır. Neceş ve tevliye de bu kısma girer.
- Ticaret eşyasında; %5, Hayvanlarda %10, akarlarda %20'lik aldanma akdi feshetme hakkı verir.

2

- Nakd Muhayyerliği: Şafiiler batıldır, 3 mezhep caiz görür ve anılan süre içinde ödeme yapılmazsa akit fasit olur.(varise intikal etmez)
- Kemmiyet muhayyerliği: görülmeyen bir yerde olan semene işaretle yapılan akitte olur.(satıcı içindir)
- Mala bağlı tüm muhayyerlikler varise intikal eder. Hanefiler: şart, görme,şufa, vb muhayyerlikler intikal etmez.
- Mahalde iadesini imkansız hale getiren bir değişiklik meydana gelirse muhayyerlik hakkı biter akit lazım hale gelir.

BEY' AKDİNİN TASNİFİ:

- Aslen ve vasfen meşru olan akitler sahih, aslen meşru vasfen gayri meşru olan Fâsid, hem aslen hem de vasfen g.meşru olanlar da batıldır.
- Akdin unsurları: Taraflar(ehil ve ayrı kimseler), İcap ve kabul(uygun ve aynı mecliste) ve Mahal(mevcut,malum ve hükmünü uygulamaya uygun olması)
- Akdi ifsad eden sebepler: ikrah,hezl,ğarar,zarar,cehalet,fasit şart ve ribadır.
- İkraah: Hanefilerce akdi fasit veya mevkuf yapar, Şafiilerce batıl, Malikilerce feshi kabil kılar.
- Hezl: alım satım konusunda şakadan ne kadar aldım sattım dense akit fasittir.
- Ğarar: mahallin aslındaki(denizde balık vb) Ğarar akdi batıl kılar. Evsaf ve miktardaki(ödeme gün ve semende belirsizlik vb.) akdi fasit kılar. Aynı zamanda bunda cehalet de vardır.
- Zarar: çatıda çakılı bir giriş, elbiseden bir parça kumaş vb. akitler fasittir.
- Fasid akdin hükmü: münakittir, mebi' teslim edilmeden önce hukuki netice doğurmaz, mebi' teslim edilirse müşteri onu başkasına devredebilir, fasid akit şufa hakkını doğurmaz, hemen feshedilmelidir, fesadı kalkarsa sahih olur.

- Fasid akit feshedilemeyecekse, müşteri akitte konuşulan semeni vermez. Misli mal ise mislini kıyemi ise değerini verecektir.
- Fasit akitte mebi' müşteride değişikliğe uğramış veya 3.bir şahsın hakkını iptal edecekse fesh edilemez.
- Batıl akit: gayri münakittir, hukuki neticesi yoktur ve mebi' müşterinin yanında emanettir.
- Müsâveme: Tarafların pazarlık ederek maliyet ve karı zikretmeksizin yaptıkları
- Murabaha: Maliyet üzerine kâr ekleyerek ve bunları müşteriye söyleyerek yapılan alışveriştir.
- Tevliye: Maliyetine satıştır. Tüccar örfü ölçü alınarak masraflar, alış fiyatına ilave edilir.
- İşrâk: Kısmî tevliyedir. Malın bir kısmını maliyete bir kısmını başka bir suretle satmak işrâktir.
- Vazîa: Maliyetten aşağıya yapılan satıştır.
- Mün'akid: İn'ikad şartlarını (akdin aslını) kendinde bulunduran alışveriştir. Bunlardan herhangi birisini kendisinde bulundurmayan alışveriş gayri mün'akiddir.
- Nâfiz: Başkasının hakkı karışmayan akittir. Başkasının hakkı karışan akit mevkûftur.
- Lâzım: Kendisinde muhayyerlik bulunmayan akittir. Kendisinde muhayyerlik bulunan gayri lazımdır.
- Telcie: Bir hileye başvurarak aslında satılmayacak bir malı zahiren satmak veya dışarıya karşı gizlice satıldığı fiyattan daha değişik bir fiyat ilan edilmekle yapılan alışveriştir.
- Bey' bi'l-vefâ: bir malı bedelini iade edince geri alma şartıyla satmaktır. Genel görüşe göre, rehin olma yönü ağır bastığı için rehin hükümlerine tabidir. Mebi'den istifade edilmesi yönüyle caiz, iki tarafın da feshedebilmesi yönüyle fasit, müşteri mebi'i başkasına satamadığı için rehin hükmündedir.
- Bey' bi'l-vefada satın alan vade şartı yoksa malı iade ederek bedeli isteyebilir. Akit yapılırken vade dolunca borçlu borcunu ödeyemez ise satış lazım olur şartı koşulmuş olsa dahi yeni bir akit yapılmadıkça borçlunun bedeli ödeyerek malı geri alma hakkı ortadan kalkmaz.
- Vefaen bey'de mal hisseli olmamalıdır. İki taraf da diğerinin izni olmadan malı satamaz. Malın semereleri satıcıya aittir. Ancak alıcındır diye şart koşulmuşsa şarta riayet edilir.(en önemli özelliğidir)
- Vefaen bey'de mal alıcının elinde telef olursa tazmine tabidir. Taraflardan biri ölürse varislere intikal eder.
- Vefaen bey' malda alıcının istifade hakkını şart koşması, malı satıcıya kiraya verebilmesinden dolayı rehinden ayrılır.
- Bey' bi'l-istiğlal: bedelini ödeyince geri alma ve satıcıya kiralama şartı ile yapılan satıştır. Safkateyn(2 akit bir) olduğu için fasittir. Ali haydar efendi önce bey' sonra kiralama yapılırsa caiz olur demiştir.
- Bey'ul-İne: ödünç para isteyen birinin ihtiyacını temin etmesi için örneğin 1000 tl olan ihtiyacı için

ödünç verecekten önce değeri 1000 tl olan bir eşyayı vadeli 1500 tl'ye alıp sonra aynı eşyayı ona 1000 tl ye satmasıdır.(ebu Yusuf)bir de araya 3. Bir şahıs koyarak yapılır.(imam Muhammed). Maliki ve Hanbeliler batıl sayarlar. Ebu Hanife 3. Şahıs yoksa fasittir.

➤ Cuma vakti yapılan, başkasının pazarlık ettiği mala alıcı olmak, yerlinin taşralı namına malını satması, neceş, dışarıdan gelenleri şehir dışında karşılayıp mallarını almak ve ihtikar mekruh olan akitlerdir.

3

➤ Fuzulinin icazeti şartları: icazetten önce malik tarafından rededilmemiş olacak, fuzuli ve akit yaptığı kişi hayatta olacak,mahal olduğu gibi mevcut olacak,muciz hem akit hem icazet zamanında tasarrufa ehil olacak.

➤ İhtikar: talep karşısında malı satmamak olup, tarafeyne göre; sadece yiyecek mallarında, malik ve ebu yusufa göre tüm ihtiyaç mallarında geçerlidir. Malı bekletme günü 30-40 gün ve tüccarlar için düşünülmüştür.

RİBA (FAİZ)

➤ Peşin yapılan alısveriste cereyan ediyorsa fazlalık ribası denir. Eger veresiye yapılıyorsa riba en-nesie olur.

➤ Ribevı malların illetleri:Hanefiler ve hanbeliler: vezni ve keyli olması Şafii ve malikiler : nukûd (para), gıda

➤ Riba olmasının esasları:

➤ a-illetlerden her ikisi mevcutsa karşılıklı mubadele edilen 2 malda, ancak pesin ve esit miktarda değiştirilir. Vadeli eşit de fazlalık da olursa ribaennesie olur.

➤ b-illtlerden birini kendisinde bulunduruyorsa pesin olursa farklı miktarlarda degısır veresiye olursa fazlalık ribası olur

➤ Malın keyli yada vezni olması illeti; Ebu Hanife, Muhammed ve malik'e göre: naslarda gectığı şekilde naslarda gecmiyorsa örfe bakarlar.Ebu yusuf:ne olursa olsun örfe bakılır.

➤ imam-ı Şafii:hicaz bölgesi nasıl kabul ediyorsa, Ahmet b.hanbel; vezni ise Mekke, keyli ise Medine örfüne bakılır.

➤ Malların bir cins olması nasıl belirlenir

➤ a-Şafi ve ahmed b. Hanbel isimleri aynı olanlar cinstir..yağ yağdır bunlar bir cins kabul edilir.(ayçiçeği, zeytin, mısır, fındık yağı vb..)

➤ b-İmam malik menfeat birliği olanlar bir cins kabul edilir

➤ c- Hanefilere göre :asılları bir olacak aslı ne ise ona göre belirlenir mısır özünün aslı mısır zeytinyağının

aslı zeytindir dolayısıyla bunlar aynı cins değil. Gayeleri aynı olacak ve işçilik fazlalığı olmayacak. (bugday-un-ekmek gibi)

- imamı Muhammed ve ebu hanife darul harpte riba caizdir(ama almaktır caiz olan)
- Bir evde oturmak üzere başka bir evi vermek caiz değildir. Ancak eve karşılık tarla caizdir.

SARF

- Sarf= para karşılığında para almak,bozdurmak ,yabancı parayı türk parasına çevirmek vs
- sarfta temel kural: bedeller kesinlikle peşin alınmalıdır.aynı anda kabzı gerektiren bir akıttır.
- Aynı cinsten bedellerin eşit miktarda olması gerekir ancak farklı cinsten olanlarda eşitlik aranmaz.(14 ayar altın ile 22 ayar arasında fark yoktur çünkü aynı cinstir.)
- Şart muhayyerliğini ve vade şartını kabul etmez. Menfaate dayalı şartları da kabul etmez.
- Hanefiler :sarf akdinde paranın bir kısmı eksik kalırsa sonra verilecek olursa sadece verilen miktarın karşılıdığı kadarı sahih geri kalanı için fasittir.

KARZ: karşılıksız Ödünç vermek(misli mallardan olmalı)

- İare:malın aynısını geri vermek üzere ödünç almaktır.Örn: bir bileziği düğünde takmak için alıp aynısını geri vermek iare, ama bileziği alıp bozdurup sonra da mislini yaptırıp vermek karzdır.
- Borç isteyen zor durumdaysa kendisinden borç istenilenin kişinin durumu varsa borç vermek vacip olur.
- Çok fazla ihtiyacı olmayan biri borç isterse, istediği kişinin durumu iyiye borç vermesi mübahtır
- Darda kalmış birinin (çok zor durumda,aç vs vs)borç istemesi vaciptir
- İbni teymiye hariç karz akdinde menfaat olmayacağı hususunda ittifak vardır(borc veriyorum ama bana şunu yapacaksın denmez).
- Karz akdinde belirli müddet koymak ribadır diyenler olmakla birlikte, tersini savunanlarda mevcuttur. (en uygunu vade koyulmuşsa verilen söze riayet etmektir. Ama bağlayıcı değildir.)
- Şart olsa bile karzın geçerli şartın batıl olduğunu söyleyenlerde mevcuttur.
- Karz vermek için taraflarda teberru ehliyeti şarttır. Yani mümeyyiz çocuk karz veremez. Baba veya vasi de çocuğun malını başkasına da kendilerine de karz olarak veremez.
- karz alan için ise mali akitlerdeki şartlar geçerlidir.
- Menfaat karz akdine konu olamaz hususunda ittifak vardır.(ibni teymiye hariç)
- Hanbeliler: Mebi' olan her şey, Hanefiler; sadece misli mallar, maliki ve şafilere;selem yapılabilen her

şey karz verilebilir.

- Karz verene menfaat şartını içeren bir karz akdi caiz değildir. Menfaat getiren borçlar ribadır.
- Karzda borcu öderken beraberinde hediye vermek örf halini almışsa faiz tehlikesi vardır.
- Karz akdi gayri lazım bir akittir.

SELEM/SELEF

- Selem, semen peşin mebi' veresiye olarak yapılan akittir. Veresiye alışverişin tam tersidir.

4

- Selem satıcının mülkünde bulunmayan şeyde olur. Nitelikleri belli olmalıdır. Ve deyn olmalıdır.
- Kıyasın hilafına kitap,sünnet,icma ile sabittir.
- Ra'sul mal hemen akit meclisinde peşin olarak ödenmelidir. Ödeme sonraya kalırsa akit batıldır.
- Selemde bayii malın bir kısmını peşin verirse Hanefiler semen batıl olur verdiği kadarıyla peşin alışveriş akdi gerçekleşir derler. Diğerlerine göre bu durumda akit batıldır.
- Mal ile mal mübadele edilen akitlerde bedellerden birinin peşin verilmesi şarttır(selem, bey'..). Ancak mal ile menfaat mübadelelerinde ikisi de veresiye olabilir.(istisna', icare vb.)
- Semen malum olmalıdır. Nakit olması şart değildir ancak aralarında riba tahakkuk eden iki mal seleme biri semen diğeri mebi' olamaz.(maliki ve Şafiilere göre; menfaat da selemde semen olabilir.)
- Mebi' malum olmalıdır. Hanefiler akit yapıldıktan teslim edilene kadar piyasada var olmasını şart koşarlar diğerleri ise, tesliminde piyasada olmasını yeterli görürler.
- Hanefi-şafiiler: malın teslim tarihi ayıyla günüyle belli olmalıdır. Malikiler: az çok malum olan bir vakit olur.
- Mebi' misli bir mal olmalıdır. Kıyemi mallarda selem caiz değildir(Hanefiler). Diğer mezhepler özellikleri belirtilmesi şartıyla hayvanlarda selemi caiz görmüşlerdir.,
- Eğer teslimi bir masraf ve meşakkaeti gerektiriyorsa teslim yeri de tespit edilmelidir.(ebu Hanife-şafii)
- Müslemün fih tayin ile taayün eden mallardan ve deyn olmalıdır.(mevcut olan bir malda selem caiz değildir.)
- Ödeme günü geldiğinde mal Rabbu-sseleme teslim edilmezse muhayyer olur ister bekler isterse akdi fesh eder.
- Müslemün fih ödeme gününden önce ölürse selem müddeti sona erer ve semen terikesinden rabbus-seleme verilir. Ancak rabbus-selem ölürse akit sona ermez.

➤ Selemde kabzdan önce selem borçlusuna veya 3. Bir şahsa satamaz, havale edemez.

İSTİSNA'

➤ İstina' akdinde ismarlanan şeyin hammaddesinin sani'e ait olması şarttır. Eğer hammadde sipariş verenden olursa icare akdi olur.

➤ Bu akitte önemli olan emek değil de ortaya çıkacak olan mal olduğundan sani' siparişi başkasına yaptırabilir.

➤ Kıyasa muhalif olarak İstihsanen meşru görülmüş ve meşruiyetinde icma vardır.

➤ İsmarlanması örf haline gelmiş şeylerde geçerlidir. Ve sipariş verilen mal her bakımdan belirlenmelidir.

➤ Ebu Hanife istisna' akdinde süre belli değildir belli değilse akit selem olur.(imameyn şart görmez-makbul görüş)

➤ Masnu' anlaşılan özelliklere uygun olarak imal edilmemişse, mustasni'(sipariş veren) muhayyerdir.

➤ Ücretin belirlenmesi lazımdır. Ancak peşin, bir kısmı peşin bir kısmı teslim anında veya hepsi teslimde ödenebilir.

➤ İsmarlanan şey meydana gelmeden ve geldikten sonra siparişi veren görmeden bağlayıcı bir akit değildir.

➤ Sipariş veren siparişi görmeden sani' onu bir başkasına satabilir. Sipariş veren isterse mislini ona yapar.

➤ Mecellenin de kanunlaştırdığı Ebu Yusufun görüşü sipariş, sipariş verenin şartlarına uygunsa muhayyerlik hakkı yoktur. Bu görüş günümüzde maslahata daha uygundur.

➤ İstisna'da sürenin belirli olması, her iki taraftan lazım olmaması, ücretin peşin ödenme şartının olmaması, mahallin hem emek hem de eser olması, mahal üzerinde bir değişikliğin mutlaka gerekli olması, taraflardan birinin ölmesiyle batıl olması ve icma ve istihsan yoluyla meşru olması bakımından selemden ayrılır.

İCÂRE

➤ Malum bir menfaati bir bedel karşılığında temlik etmektir ve Kitap, sünnet ve icma ile sabittir.

➤ İcare akdi şarta ta'liki kabul etmez. Ancak istikbale izafe edilebilir.(bey' edilmez)

➤ Hükmü: mucirin ücrete, müste'cirin de söz konusu menfaata sahip olmasıdır. İki taraftan da bağlayıcıdır.

➤ Hanefiler: icarenin rüknü icap ve kabuldür. Cumhur; taraflar, sıyğa, ücret ve menfaattir.

➤ Tarafların akıl ve baliğ olması gerekir ancak mümeyyiz çocuk velisi izin vermişse ve emsal ücretten az

almaması şartıyla ücretle çalışması caizdir.

➤ Şartları: mahal malum olacak, menfaat belli olacak, ücret malum olacak, menfaat makdurut-teslim olacak, menfaat mütekavvim olacak...

➤ Unsurları: mahal(menfaatin çıktığı kaynak ve ücret), ücret ve icare müddetleridir.

➤ Ev ve dükkan mutlak olarak kiralanabilir. Ne için ve kimin oturacağı açıklanmaksızın hatta belirli bir iş veya belirli bir şahsın oturması şartına itibar edilmez. Örfü göre binaya zarar vermeyecek şekilde hertürlü tasarruf yapılabilir.

➤ Tarla icarı mutlak olarak yapılamaz. Mutlak icarı fasittir. Tarlaya ne ekileceği açıklanmalıdır.

➤ Me'curun avadanlığı da icareye dahildir. Bunların icare dışı kalması için özel şart ileri sürülmelidir.

➤ Tarladaki ekin vs. icarenin müddeti biter de hasat zamanı gelmemişse yetecek kadar süre uzatılır ve uzatma süresi için ecir misil verilir.

➤ Mahalde yapılan tamiratlar eğer kiracıya fayda sağlayacaksa ücretini kiraya veren öder gibi bir şart yoksa masraflar kiracıya aittir. Ancak binayı korumaya yönelik masraflar şart koşulmamışsa da mal sahibinden alınır.

5

➤ Belli bir insanın kullanması için kiralanan eşya başkası tarafından kullanılamaz. Bellirli bir yerde kullanılmak için kiralanan bir eşya o yerden daha fazla zarar göreceği bir yerde kullanılamaz.(içeri dışarı vb)

➤ Bellirli bir yere ve bellirli bir kişi tarafından kullanılmak üzere nakliye aracı kiralanıp da aracı başka yere veya başka birine kullandırtma durumunda araç teslim edilene kadar zarar görürse kiralayana tazmin ettirilir.

➤ Belli bir iş ve bellirli müddetle yapılan insan icaresinde hem iş hem müddet belli olmalıdır. Bizzat çalıştırılmak üzere tutulan ecir kendisi yerine başkasını çalıştıramaz. Ancak şart yoksa başkasını çalıştırabilir.

➤ İcarede menfaat semen olabilir(cumhur). Ancak Hanefiler mahal olan menfaatle semen olan menfaat aynı cinsten olmamasını şart koşmuşlardır.(bir evde oturma karşılığı başka evde oturma vb ama ev karşılığı tarla olur)

➤ Hanefi ve şafilere: Ücret ecirin emeğinden hasıl olan bir şey olamaz(fırıncı ustasına ücret olarak ekmek vermek vb)

➤ Hanefi ve Malikiler: ücretin ödenme zamanı tayin edilmemişse ücreti hemen vermek gerekmez zamanla verilir.

➤ Şafii ve Hanbeliler: akit yapılıp yapılmaz menfaat hükmen var kabul edilir ve ücreti de hemen ödemek

lazımdır.

- Belli bir müddetle akdedilen icarenin müddeti dolmadan fesh olunursa kalan sürenin ücreti iade edilir.
- Kiralanan şeyde ecirin emeğinin eseri varsa ücretini alana kadar onu teslim etmeyebilir.(terzinin diktiği vs)
- Fasit icarede eğer menfaat elde edilmişse icare feshedilemeyeceği için ecri müsemmadan fazla olmayacak şekilde ecri misil verilir. Batıl icarede ise menfaat elde edilmişse de ücret gerekmez.(mecnun, çocuk vakıf malı hariç)
- Kiralanan yeri kira müddeti bitmeden sahibi satacak olursa bu satış kiracıyı bağlamaz. Onun iznine bağlı mevkuf.
- İcarede müddetler: eğer ayın başında başlanmışsa her ayın başında 1 aylık kira ödenir ortasında başlanmışsa her 30 günde bir ödeme yapılır. Haftalık,günlük ve saatlik icarelerde o yerin veya işin örfüne itibar edilir.
- İcarede; rücu,kabul ve meclis, şart, görme, ayıp, vasıf ve tayin muhayyerlikleri geçerlidir. Ancak vasıf ve ayıp muhayyerliklerinde kiracı akdi ya kabul ya da fesh eder, indirim talebinde bulunamaz.
- İcare akdinin sona ermesi: ikale, kiracının gayrı meşru işler yapması,akdin müktezasına mani bir özür çıksa, kiracı me'cura hibe, miras vs bir yolla sahip olsa, muhayyerin akdi feshi, müddetinin bitmesiyle akit son bulur.
- Taraflardan birinin ölmesi durumunda Hanefi ve zahiriler icare son bulur derken, 3 mezhep; varisler yerine geçer ve icare devam eder demişlerdir.
- Aylığı söylenip de kaç ay için kiralanacağı söylenmeden icare akdi yapılırsa akit sahih olur. Her ayın ilk gününde taraflardan biri akdi feshedebilir. Ama ilk gün geçtiği halde taraflardan biri itiraz etmezse bir ay daha devam eder.

HİBE

- Şer'an kendisinden istifade edilen bir şeyi, başkasına meccanen/derhal hayatta iken temlik etmektir.
- Karşı tarafın kabulüne bağlı olmasıyla hediye, hayatta iken temlik edilmesiyle vasiyetten ayrılmıştır.
- Mendup olup meşruiyeti kitap, sünnet ve icma ile sabittir.
- Dinen veya hukuken yasaklanmış bir sonuca ulaşmada, korunmuş bir hakkı düşürmede, gerekli bir vazifeyi ifadan kaçınmada araç olarak kullanılması caiz değildir.
- İcap ve kabulle münakid olur ancak mevhub teslim edilmeden hüküm ifade etmez. Teslimi şarttır.
- Hibede bulunacak taraf tam eda ehliyetine sahip olması şarttır. Reşid olmayanın hibesi batıldır. Ancak

kendisine hibe edilecek kişinin vücut ehliyetine sahip olması yeterlidir. Ölü ve cenine hibe yapılamaz.(malik: cenine olur)

- Helal olan şeylerden olması şartıyla Müslümanlarla gayri Müslimler arasında hibe sahihtir.
- Hisseli olup da taksimi mümkün olmayan mallar hibe edilemez.
- Mahrem olacak derecede(süt ve sıhri hariç)Yakın akraba ve fakire yapılmışsa, eşler arasında, karşılıklı yapılmışsa, mevhub el değiştirmiş veya telef olmuşsa ve taraflardan biri ölmüşse artık hibeden dönülemez.
- Umra: bir şahsın başkasına ömür boyu faydalanması ve o ölünce kendisine geri vermesi şartıyla malını vermesidir
- Rukba: bir şahsın, kendisine ait bir malı başkasına gösterip bu malı sana verdim, eğer senden önce ölürsem mal senindir. Sen benden önce ölürsen mal benimdir diyerek yapılan akittir.
- Rukba ve umrada kendinise mal verilen şahıs öldüğünde mal varislerine geçer.

EMANETLER

- Emanetçiye faydası olmayan emanetlerde(vedia,vekaleten alınan mal,mudarebe,inan ve mufavada vb şirket malları) eminin eli mal sahibinin eli gibidir. Ancak taksir ve teaddi esnasında mala zarar gelse tazmin eder.
- Fayda sağlayan emanetlerde(ariyet ve kiracıdaki mal vb) eminin eli mal sahibinin eli gibi değildir. Bunlarda hakiki teslim gereklidir.

VEDİA

- Meşruiyeti kitap, sünnet ve icma ile sabittir. Rükünleri Hanefilere göre icap-kabul, cumhura göre ise; icap-kabul,siğa,taraflar ve emanet bırakılan şeydir.
- Vediayi kabul etmek vacip değildir. İmkani olanın alması müstehaptır. Ve her iki taraftan gayri lazımdır.
- Vediada hasil olan ziyadeler emanet bırakana aittir.

6

- Vedia bırakacak kişi Hanefiler göre akıllı ve mümeyyiz olmak, cumhur'a göre akıllı-baliğ-reşid olmalıdır. Ancak mümeyyiz çocuğun vedia alabilmesi için me'zun(izinli) olması gerekir.
- Müstevda'ın ölmesiyle akit sona ermez varisleri onun yerine o malı korumaya devam ederler.

İARE(ARİYET/ÖDÜNÇ)

- Bir malın menfaatinin karşılıksız olarak temlikidir. Kitap, sünnet,icma ve akıl ile sabittir.

- Rükünleri: icap –kabul ve teati(Hanefiler), cumhur; taraflar,mal ve irade beyanıdır.
- Şartları: tarafların akıllı olması-kullanılan bir mal olması-kabzedilmesi- ariyet verenin menfaate sahip olması.
- Muir ücret isteyemez ve malın masrafı müsteire aittir(Şafii-hanbeli muire aittir) taksir olursa tazmin gerekir.
- İareler zaman ve mekan açısından mutlak veya mukayyed olabilir. Mutlak iarede örf sınırlayıcıdır.
- Gayri lazım bir akittir, ancak maksud menfaat elde edilmemişse o zaman kadar beklenmesiyle lazım olur.

VEKALET

- Kişinin hukuken bizzat yapabildiği bir işi hayattayken yapması için başkasına karşılıklı rıza ile havale etmektir.
- Kitap-sünnet-icma ile sabittir. Hanefilere göre rüknü icap ve kabuldür, cumhura göre; icap-kabul,taraflar,konu
- Her iki taraftan da gayri lazım olup istikbale izafesi sahihtir.
- Kendiliğinden kanunen olan Şer'i niyabette medeni işlerdeki temsilciye veli, mali işlerdeki temsilciye vâsi denir.
- Şartları: vekalet verenin işi ehliyet itibarıyla bizzat yapabilir olması-(mümmeyiz olmayan ve deli vekalet veremez) –vekilin âkil(mümemyyiz) olması(cumhur vekil hukuken o işi yapabilir olmalı)-konusu malum ve mubah olmasıdır.
- Hükümleri: vekilin tasarruf hakkı sabittir-bazı konularda müvekkilin adını anması-vekil mümeyyizse akdin hukuku müvekkile râcidir-vekil emindir-vekilin vekaleti başkasına verebilirsin izni varsa verebilir.
- Vekil ücret isteyebilir ancak o zaman icare akdine dönüşür.
- Vekilin azledilmesi veya kendisinin çekilmesi(karşı tarafa bildirilmesi şarttır), taraflardan birinin tasarruf ehliyetini kaybetmesi veya ölmesi(karşı tarafa bildirilmesi şart değildir) ve vekaletin konusu olan işin görülmesiyle sona erer.

HAVALE

- Borcun bir şahıstan başka bir şahsa nakledilmesidir.(kredi kartı vb) sünnet ve icma ile sabittir.
- Usulünce yapılırsa lazım hale gelir. Ve alacaklı artık borcu sadece muhalun aleyhten isteyebilir. Ancak bu kişi borcu ödeyemeyecek durma düşerse borç tekrar asıl borçludan talep edilir.
- Borcun ödenmesi-karşılıklı rıza ile vazgeçilmesi-alacaklının borcu ibra veya hibe etmesi-havale edilenin borcu ödeyemeyecek duruma düşmesi durumlarında havale akdi sona erer.

➤ Hanefiler: mutlak havalede havale edenin ölmesiyle akit sona ermezken, mukayyed havalede borç ödenmeden ölürse havale infisah olur.

ŞUF'A

➤ Satılmış olan bir akar belli şartlar dahilinde satıcı ve alıcının rızası olmadan satış fiyatı üzerinden 3. Şahsın cebren temellük etmesine denir. Sünnet ve icma ile sabittir.

➤ Sebepleri: meşfuun, kendisinde ortak olmak-haklarında ortak olmak-bitişik komşu olmak-

➤ Haklardaki ortaklıkta haklar satılmaksızın akar satılırsa şuf'a hakkı doğurmaz.

➤ Şuf'a hakkına ortak olan bir çok kişiden en çok zararı gören öncelik hakkına sahiptir.

➤ Hususi ark dışında nehir ve ırmaklar gibi umumi arklardan sulanma şuf'a hakkı doğurmaz.(yol için de aynıdır)

➤ Su ve yol hakkına sahip olup da şuf'acı olanlar şuf'a hakkını talep etseler su hakkına sahip olanlar tercih edilir.

➤ Su ve yol sebebiyle şuf'a hakkı varken bitişik komşuların şuf'a hakkını kullanma yetkileri yoktur.

➤ Şartları: satılanın ve meşfu'un bihin, mülk ve akar olması-meşfu'un bedel karşılığı satılması-meşfu'un satış anından cebren temellüğe kadar sahibinin mülkünde olması-eski sahibinin mülkiyetinden tam olarak çıkması-meşfuun şefia ait olmaması ve şefin meşfuun başkasına intikaline razı olmamasıdır.

➤ Bedel misli bir mal ise mislini, kıyemi bir mal ise kıymetini öder.

➤ Şefi' bayi'e vekil vb olmuşsa şuf'a hakkı sakıt olur. Ancak alıcıya vekil olmuşsa şuf'a hakkı düşmez.

➤ Hükümleri: herkes için şuf'a hakkı sabittir, öncelik için sebebin kuvvetliliği muteberdir,sebebin oranı veya sayısının önemi yoktur.(cumhur etkili görür), şuf'a hakkı olanın hemen talepte bulunması gereklidir.

➤ Şuf'a hakkı parçalanma kabul etmez.semavi bir afetle meşfua zarar gelse şefi' muhayyer olur.

➤ Alıcı eğer akarda bir ilave yapmışsa şefi' muhayyerdir ilaveyi müşteriye söktüremez(ebuyusuf-şafii). Tarafeyn ve züfer ise söktürebilir. İlave gelir gibi ayrı akardan ayrı duran mahsul vb ise, müşteriye aittir

➤ Hanefiler: şuf'a hakkı varislere intikal etmez. Maliki-şafiiler; mutlak olarak varise intikal eder.

➤ Muvâsebe: Sıçramak demek olan musâvebe, intikal haberini duyar duymaz şefiin hemen meşfua talip olmasını ifade eder. Talep fevri olmalıdır.

7

➤ Takrir ve İşhad: Bu talep önceki talebin tescil ve tevsik edilmesidir. Bunun da gecikmeye tahammülü yoktur.şahitler önünde talebini tekrarlamasıdır.

➤ Husumet ve Temellük: Adı geçen talepleri acilen şefi' yerine getirdikten sonra sıra eldeki vesika yahut şahitlerle beraber durumu mahkemeye intikal ettirmektir. Bu talebin aciliyeti yoktur.

KEFALET

- Borcun istenmesi konusunda sorumlu olan zimmete (borçlu) başka bir zimmeti ilave etmektir.
- Asıl borçlu, sorumlu olmaktan kurtulmaz ve borç olduğu gibi kefile yüklenmez.
- Borç hem asıl borçludan hem de kefinden istenebilir. Her hangi birinden alacak tahsil edildikten sonra asıl borçlu da kefil de sorumluluktan kurtulurlar.
- Kefalet karşılığında ücret alınmaz. Ücretli kefalet rüşvet kabul edilmiştir. Bu şekildeki kefalet batıldır.

Kefil borcu ödedikten sonra bu borcu asilden talep etme hakkına sahip olur.

➤ Cezalarda niyabet ve kefalet caiz değildir. Fakat bir cezadan dolayı ortaya çıkan diyet ve tazminata kefil olunabilir

REHİN

- Rehin, alacaklının alacağını güven altına almak maksadıyla borçlunun bir malını kendisinin veya üçüncü kişinin yanında hapsetmek üzere borçlu ile karşılıklı rızalaşarak yaptığı akittir.
- Borç ödenmediği durumda alacaklı, teminat gayesine tahsis edilen malın satış bedeli üzerinden alacağını elde edebilir.
- Kitap, sünnet ve icma ile sabittir. rehin veren açısından bağlayıcı (lâzım) iken mürtehin açısından bağlayıcı olmayan gayri lâzım bir akittir.
- Hanefiler mümeyyiz çocuk veli izniyle rahin alıp verebilir, Şafiiler alıp veremez, Hanbeliler; rahin verir ancak alamaz derler.
- şarta ta'liki ve istikbale izafesi sahih değildir. Ayrıca belli müddete bağlı yapılamaz.
- Rehin akdine konu olan malın kural olarak satım akdine konu olan malda aranan özellikleri taşıması gerekir.
- Rehnin, rehin iken getirdiği gelirler râhine (rehni verene) aittir. Mürtehin, râhinin izniyle rehinden istifade edebilir. Her iki tarafın rızasıyla rehin başka bir rehinle değiştirilebilir.
- Râhin ve mürtehinden birisi diğerinin izni olmaksızın rehni satamaz, kiraya veremez, başkasına hibe edemez, rehin olarak veremez. Yapılırsa mevkuftur.
- Mürtehinin elindeki rehine, teaddi ve bir kusurla bir zarar gelse teslim günündeki, kıymeti üzerinden borçtan düşülür.
- rehin verilen bir hayvanın yiyeceğini sağlamak rehin verenin, muhafazası için gerekli yeri sağlamak

mürtehinin görevidir.(Hanefiler)

➤ Râhin ölecek olsa mürtehin diğçer alacaklılara göre öncelik hakkına sahiptir.

Mahmut SAMAR